

РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ
НАРОДНО СЪБРАНИЕ

Проект

ЗАКОН

за изменение и допълнение на Наказателно-процесуалния кодекс
(Обн., ДВ, бр. 86 от 2005 г.; изм., бр. 46 и 109 от 2007 г. и бр. 69 от 2008 г.)

§ 1. В чл. 28, ал. 1, т. 2 думите “от пет до петнадесет” се заменят с “повече от пет”.

§ 2. В чл. 37 ал. 3 се изменя така:

“(3) Делата за престъпления, извършени от военнослужещи от въоръжените сили, които участват в международни военни мисии и операции в чужбина, са подсъдни на Софийския военен съд.”

§ 3. Член 52 се изменя така:

“Чл. 52. (1) Разследващи органи са:

1. следователите;
2. служителите от Министерството на вътрешните работи, назначени на длъжност “разследващ полицай”;
3. служители от Министерството на вътрешните работи с полицейски правомощия, на които със заповед на министъра на вътрешните работи е възложено провеждане на разследване.

(2) Разследващите органи действат под ръководството и надзора на прокурор.”

§ 4. В чл. 61, ал. 8 след думите “изпълнение на наказанието” се поставя запетая и се добавя “както и когато наказателното производство бъде прекратено”.

§ 5. В чл. 65, ал. 6 в края на изречение второ се добавя “или на изменение на обвинението в по-леко”.

§ 6. В чл. 68, ал. 1 думите “за което се предвижда лишаване от свобода или друго по-тежко наказание” и запетаята след тях се заличават.

§ 7. В чл. 69 се правят следните изменения и допълнения:

1. Заглавието се изменя така:

“Отстраняване на обвиняемия от длъжност. Забрана за упражняване на определена професия или извършване на определена дейност”.

2. Създава се ал. 7:

“(7) Правилата на ал. 1 - 6 се прилагат и при налагане на забрана да се упражнява определена професия или да се извършва определена дейност, когато обвиняемият е привлечен за престъпление, свързано с тази професия или дейност и има достатъчно основания да се счита, че упражняването на професията или изпълняването на дейността ще създаде пречки за обективно, всестранно и пълно изясняване на обстоятелствата по делото.”

§ 8. В чл. 75 се създава ал. 3:

“(3) Разпоредбата на ал. 1 се прилага от момента, в който лицето направи писмено изявление пред съответния орган, че желае да се ползва от правата на пострадад.”

§ 9. В чл. 91, ал. 2 накрая се поставя запетая и се добавя “ако има юридическо образование”.

§ 10. В чл. 94 се правят следните изменения и допълнения:

1. В ал. 1:

а) създава се т. 3а:

“3а. делото е за престъпление по чл. 142, 159а - 159в, 213а, 214, 253, 301 - 307, 321, 354а - 354в от Наказателния кодекс или за престъпление, извършено от лице, което действа по поръчение или в изпълнение на решение на организирана престъпна група;”

б) в т. 6 думите “под стража” се заличават.

2. В ал. 4 накрая се поставя запетая и се добавя “освен в случаите по ал. 1, т. 3а”.

§ 11. В чл. 111 се създава ал. 6:

“(6) Моторните превозни средства, които са предмет на престъплението, се връщат на правоимащия от прокурора незабавно след като бъдат огледани, подробно описани в съответен протокол, фотографирани и идентифицирани.”

§ 12. В чл. 112, ал. 1 думите “не е установено на кого принадлежат и” се заличават.

§ 13. В чл. 139 се създава ал. 8:

“(8) Разпит на свидетел в страната може да се извърши при необходимост и чрез видеоконференция.”

§ 14. В чл. 173, ал. 1 се създава изречение второ:

“Когато делото е подсъдно на районния съд, наблюдаващият прокурор уведомява за искането окръжния прокурор.”

§ 15. В чл. 174 ал. 4 се изменя така:

“(4) По реда на ал. 1 и 2 разрешение за използване на специални разузнавателни средства дава председателят на съответния апелативен съд или изрично оправомощен от него заместник-председател, когато се иска прилагане на специални разузнавателни средства спрямо съдии или административните ръководители на съответния окръжен съд.”

§ 16. В чл. 175 се правят следните изменения и допълнения:

1. Алинея 1 се изменя така:

“(1) Специалните разузнавателни средства се прилагат по реда на Закона за специалните разузнавателни средства от съответните структури на Министерството на вътрешните работи или Държавна агенция “Национална сигурност”.”

2. В ал. 2 след думите “вътрешните работи” се добавя “или писмено оправомощен от него заместник-министър, съответно председателят на Държавна агенция “Национална сигурност” или писмено оправомощен от него заместник-председател”.

3. В ал. 5 се създават т. 4 - 6:

4. има опасност от разкриването на оперативните способности;

5. е невъзможно тяхното прилагане;

6. възникне опасност за живота или здравето на служителя под прикритие или на неговите възходящи, низходящи, братя, сестри, съпруг или лица, с които се намира в особено близки отношения, когато опасността произтича от възложените задачи.”

4. В ал. 6 изречение второ се заличава.

§ 17. В чл. 176 думата “предават” се заменя с “изпращат”.

§ 18. В чл. 177 се създава ал. 3:

“(3) За доказване на тежко умишлено престъпление по чл. 172, ал. 2 в наказателното производство могат да се ползват резултати, получени по реда на Закона за специалните разузнавателни средства.”

§ 19. В чл. 194 се правят следните изменения и допълнения:

1. В ал. 1, т. 2 след думата “следователи” се поставя запетая, а думите “или от държавни служители в Министерството на вътрешните работи или” се заменят с “от държавни служители в Министерството на вътрешните работи или служители в Държавна агенция “Национална сигурност”.

2. В ал. 2 думите “разследващи полицаи” се заменя с “разследващи органи по чл. 52, ал. 1, т. 2 и 3”.

§ 20. В чл. 194а, ал. 2 думите “следствени действия” се заменят с “действия по разследването”.

§ 21. В чл. 196, ал. 1, т. 6 след думите “вътрешните работи” се добавя “или на Държавна агенция “Национална сигурност”.

§ 22. В чл. 203 се правят следните изменения и допълнения:

1. Създава се нова ал. 3:

“(3) Разследващият орган може да приеме всички или част от действията по разследването на друг разследващ орган като свои, но е длъжен да привлече обвиняемия, да му предяви незабавно постановлението за привличане, да го разпита и да му предяви разследването.”

2. Досегашните ал. 3 и 4 стават съответно ал. 4 и 5.

§ 23. В чл. 212 ал. 2 се изменя така:

“(2) Досъдебното производство се счита за образувано със съставянето на акта за първото действие по разследването, когато се извършва оглед на местопроизшествието, претърсване, изземване или разпит на очевидци, ако незабавното му извършване е единствената възможност за събиране и запазване на доказателствата.”

§ 24. В чл. 227 се създава ал. 10:

“(10) Когато обвинението е за престъпление, за което се прилага чл. 78а от Наказателния кодекс и обвиняемият и неговият защитник са редовно призовани, явяването им за предявяване на разследването не е задължително.”

§ 25. В чл. 229, ал. 3 думите “наблюдаващият прокурор” се заменят със “съответният разследващ орган”.

§ 26. В чл. 234, ал. 3, изречение второ след думите “главния прокурор” се добавя “или оправомощени от него прокурори от Върховната касационна прокуратура”.

§ 27. В чл. 243 се създава ал. 10:

“(10) При отмяна на постановлението за прекратяване на наказателното производство започва да тече нов срок по чл. 234 за извършване на разследване.”

§ 28. В чл. 244 се правят следните изменения и допълнения:

1. Алинея 6 се отменя.

2. Създава се нова ал. 7:

“(7) При отмяна на постановлението за спиране на наказателното производство започва да тече нов срок по чл. 234 за извършване на разследването.”

3. Досегашната ал. 7 става ал. 8.

§ 29. В чл. 245 се правят следните изменения:

1. Алинея 1 се изменя така:

“(1) Когато спира наказателното производство поради неразкриване на извършителя, прокурорът изпраща делото на съответните органи на Министерството на вътрешните работи или на Държавна агенция “Национална сигурност” за продължаване на издирването. Тези органи съобщават на прокурора за резултатите от издирването и му предоставят събраните материали.”

2. Алинея 3 се изменя така:

“(3) При възобновяване на спряното производство започва да тече нов срок по чл. 234 за извършване на разследването.”

§ 30. В чл. 249, ал. 2 се създава изречение второ:

“В тези случаи прокурорът отстранява допуснатите процесуални нарушения по реда на чл. 242, ал. 2.”

§ 31. В чл. 254 се създава ал. 4:

“(4) С връчването на обвинителния акт или тъжбата на подсъдимия се съобщава за насрочването на съдебното заседание, както и че делото може да бъде разгледано и решено в негово отсъствие при условията на чл. 269.”

§ 32. В чл. 263 се правят следните изменения и допълнения:

1. Създава се нова ал. 3:

“(3) Малолетен или непълнолетен свидетел - пострадал от престъпление, може да бъде разпитан при закрити врати.”

2. Досегашната ал. 3 става ал. 4.

§ 33. В чл. 301, ал. 1, т. 8 думите “по чл. 68 и 69” се заменят с “по чл. 68 - 69а и чл. 70, ал. 7”.

§ 34. В чл. 358, ал. 2 думите “осигури явяването му, както и явяването на свидетелите и вещите лица в съдебно заседание” се заменят с “призове обвиняемия, свидетелите и вещите лица за съдебното заседание. В този случай прокурорът може да ползва съдействието на съответните органи на Министерството на правосъдието или на Министерството на вътрешните работи”.

§ 35. В чл. 368, ал. 1 се създава изречение второ:

“В тези срокове не се включва времето, през което делото е било в съда или наказателното производство е било спряно.”

§ 36. В чл. 369 се правят следните допълнения:

1. В ал. 2 след думите “прекратява наказателното производство” се добавя “срещу обвиняемия”.

2. В ал. 4 след думите “прекратява наказателното производство” се добавя “срещу обвиняемия”.

§ 37. В чл. 370 се правят следните изменения и допълнения:

1. Създава се нова ал. 2:

“(2) Съдът не може да отхвърли искане на подсъдимия за предварително изслушване, когато са налице условията по тази глава.”

2. Създава се ал. 3:

“(3) Когато подсъдимите са повече от един, съкратено съдебно следствие се допуска само ако условията по тази глава са налице за всички подсъдими.”

3. Досегашната ал. 2 става ал. 4.

§ 38. В чл. 396, ал. 1 се правят следните изменения:

1. Точки 2 и 5 се отменят.

2. В т. 6 думите “в Министерството на вътрешните работи” и “лицата, работещи по трудово правоотношение в Държавна агенция “Национална сигурност” се заличават.

§ 39. Член 406 се отменя.

§ 40. В чл. 421, ал. 3 се създава изречение второ:

“За задочно осъдения срокът започва да тече от датата, на която е узнал, че присъдата е влязла в сила.”

§ 41. В чл. 423 се правят следните изменения:

1. Заглавието се изменя така:

“Възобновяване на наказателното дело по искане на задочно осъден поради неучастието му в наказателното производство”.

2. Алинея 1 се изменя така:

“(1) В шестмесечен срок от узнаване на влязлата в сила присъда задочно осъденият може да направи искане за възобновяване на наказателното дело поради неучастието му в наказателното производство. Искането се уважава, освен ако осъденият след изпълнение на процедурата по чл. 254, ал. 4 не се е явил в съдебно заседание без уважителна причина или се е укрил.”

3. В ал. 5 думите “наказателното преследване” се заменят със “съдебното производство”.

§ 42. В чл. 437 ал. 3 се отменя.

§ 43. В чл. 439 ал. 2 се изменя така:

“(2) В производството задължително участват:

1. прокурорът;

2. председателят на комисията по чл. 17 от Закона за изпълнение на наказанията, когато предложението е за предсрочно освобождаване от наказание лишаване от свобода;

3. председателят на съответния пробационен съвет, когато предложението е за предсрочно освобождаване от наказание пробация.”

ПРЕХОДНИ И ЗАКЛЮЧИТЕЛНИ РАЗПОРЕДБИ

§ 44. (1) Неприклучените наказателни дела, чиято подсъдност се променя, се разглеждат от съдилищата, в които са образувани.

(2) Неприклучените досъдебни производства се довършват от органите, пред които са висящи.

§ 45. В чл. 59, ал. 3 от Наказателния кодекс (обн., ДВ, бр. 26 от 1968 г.; попр., бр. 29 от 1968 г.; изм. и доп., бр. 92 от 1969 г., бр. 26 и 27 от 1973 г., бр. 89 от 1974 г., бр. 95 от 1975 г., бр. 3 от 1977 г., бр. 54 от 1978 г., бр. 89 от 1979 г., бр. 28 от 1982 г.; попр., бр. 31 от 1982 г.; изм. и доп., бр. 44 от 1984 г., бр. 41 и 79 от 1985 г.; попр., бр. 80 от 1985 г.; изм. и доп., бр. 89 от 1986 г.; попр., бр. 90 от 1986 г.; изм. и доп., бр. 37, 91 и 99 от 1989 г., бр. 10, 31 и 81 от 1990 г., бр. 1 и 86 от 1991 г.; попр., бр. 90 от 1991 г.; изм. и доп., бр. 105 от 1991 г., бр. 54 от 1992 г., бр. 10 от 1993 г., бр. 50, 97 и 102 от 1995 г., бр. 107 от 1996 г., бр. 62, 85 и 120 от 1997 г., бр. 83, 85, 132, 133 и 153 от 1998 г., бр. 7, 51 и 81 от 1999 г., бр. 21, 51 и 98 от 2000 г., бр. 41 и 101 от 2001 г., бр. 45 и 92 от 2002 г., бр. 26 и 103 от 2004 г., бр. 24, 43, 76, 86 и 88 от 2005 г., бр. 59, 75 и 102 от 2006 г., бр. 38, 57, 64, 85, 89 и 94 от 2007 г. и бр. 19 и 67 от 2008 г.) след думата “лишен” се добавя “при условията и по реда на чл. 69, ал. 7 от Наказателно-процесуалния кодекс или”.

§ 46. В Закона за съдебната власт (обн., ДВ, бр. 64 от 2007 г.; изм., бр. 69 от 2008 г.) се правят следните изменения и допълнения:

1. В чл. 9, ал. 2 след думата “прокуратурата” се добавя “и следствените служби”.

2. В чл. 370, ал. 1, т. 5 думите “и криминалистични изследвания” се заличават.

3. Член 371 се отменя.

§ 47. В чл. 24 от Закона за правната помощ (обн., ДВ, бр. 79 от 2005 г.; изм. и доп., бр. 105 от 2005 г., бр. 17 и 30 от 2006 г.) се правят следните изменения и допълнения:

1. Досегашният текст става ал. 1.

2. Създава се ал. 2:

“(2) Алинея 1, т. 1 не се прилага в случаите по чл. 94, ал. 1, т. 3а от Наказателно-процесуалния кодекс.”

Законът е приет от XL Народно събрание на 2008 г. и е подпечатан с официалния печат на Народното събрание.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НА
НАРОДНОТО СЪБРАНИЕ: (Георги Пирински)

М О Т И В И

към проекта на Закон за изменение и допълнение на Наказателно-процесуалния кодекс

Наказателно-процесуалният кодекс (НПК) е в сила от 29 април 2006 г. Неговото прилагане досега показва необходимост от предприемане на промени с оглед подобряване провеждането на досъдебното производство, събирането на доказателства, възобновяването на наказателни дела. Предложеният законопроект за изменение и допълнение на НПК е съобразен с препоръките в мониторинговия доклад от 16 май 2006 г. на Европейската комисия; в докладите от партньорските проверки в областта на правосъдието и вътрешния ред; докладите от Експертната мисия за сътрудничество и оценка, проведена от 11 до 17 април 2007 г.; в Доклада относно напредъка на България по отношение на съпътстващите мерки (27 юни 2007 г.), както и в Междинния доклад на Европейската комисия до Европейския парламент и Съвета от 4 февруари 2008 г. Подготвените промени са резултат и от проведения професионален дебат по въпросите на новия НПК и практиката по прилагането му от неговото приемане досега.

Предложените изменения и допълнения имат за цел както да прецизират разпоредбите на НПК, така и да допринесат за повишаване ефективността на наказателния процес като цяло.

Промяната относно състава на съда, разглеждащ делото като първа инстанция в случаите, когато се касае до тежко престъпление, е редакционна. Чрез нея ще се избегне неяснотата на действащата разпоредба, като изрично се предвижда, че при наказание повече от пет години лишаване от свобода за съответното престъпление съдът заседава в състав от съдия и двама съдебни заседатели (чл. 28, ал. 1, т. 2). Целта на промените в чл. 52 от НПК е да се приведе в съответствие със Закона за Министерството на вътрешните работи и да се осигури възможност като разследващи органи да действат и служители на Министерството на вътрешните работи с полицейски правомощия, на които със заповед на министъра е възложено провеждане на разследване. По този начин тези служители ще събират годни доказателствени материали със способите, предвидени в НПК. Към момента законът не дава такава възможност, което води до прекомерна натовареност на наличния състав. Това предложение кореспондира с отправените от европейските експерти препоръки да се осигурят в краткосрочен план достатъчен брой служители с разследващи функции. Предлага се допълнение в чл. 61, ал. 8 относно освобождаване на гаранцията и в случаите, когато производството е прекратено, което не беше предвидено и е налице непълнота в текста.

Допълнението в чл. 65, ал. 6 дава право на обвиняемия или на неговия защитник при изменение на обвинението в по-леко да не изчаква двумесечен срок, за да поиска отново от съда да измени взетата мярка за неотклонение задържане под стража.

В чл. 69 се въвежда възможността при определени условия съдът да наложи нова мярка за процесуална принуда спрямо обвиняемия: забрана да упражнява определена професия или да извършва определена дейност, когато е обвинен в престъпление, свързано с тази професия или дейност, и има достатъчно основания да се счита, че упражняването на професията или изпълняването на дейността ще създаде пречки за обективно, всестранно и пълно изясняване на обстоятелствата по делото.

Изменението в чл. 112 прецизира регламентацията относно разпореждането с веществени доказателства. Предлага се изетите като веществени доказателства предмети да могат да се отнемат в полза на държавата, когато в едногодишен срок от завършването на наказателното производство не са били потърсени. По този начин ще се преодолее порочната практика да се задържат с години след приключване на разследването по делата, дори когато не са били потърсени от собствениците си.

В съответствие с подписаната от Република България Конвенция на Съвета на Европа за закрила на децата срещу сексуална експлоатация и сексуално насилие се допълват разпоредбите на чл. 139 и 263. Създава се нормативна възможност разпит чрез видеоконференция на свидетел да се проведе и когато той е в страната, което е в защита на интересите на децата. Също така се дава възможност на съда да прецени провеждането на разпит на пострадало дете при закрити врати.

Предлагат се изменения и допълнения в уредбата относно използването на специални разузнавателни средства. За да се избегне субективизъм при разрешаване използването на специални разузнавателни средства по отношение на съдии или техните административни ръководители от съответния окръжен съд, се предвижда спрямо тях разрешението да се дава от председателя на съответния апелативен съд. Към структурите, прилагащи специални разузнавателни средства, се добавят структурите на Държавна агенция "Национална сигурност", което е в съответствие с техните правомощия по Закона за Държавна агенция "Национална сигурност".

С промените в чл. 175 от НПК се цели създаване на нормативни гаранции за ефективна защита на живота и здравето на служителя под прикритие, ако възникне опасност за него или близките му. В такива случаи се предвижда прекратяване на дейността му.

С новата ал. 3 на чл. 203 ще се избегне дублирането на функциите на различни разследващи органи. При промяна в тяхната компетентност ще се запазва процесуалната валидност на извършените неотложни действия и събраните доказателства, когато един орган бъде заменен с друг.

С проекта се предлага да се разширят хипотезите за неотложно образуване на досъдебно производство, като се усъвършенства нормата на чл. 212, ал. 2 от НПК. Целта е да се осигури започването на разследване при провеждане на всяко едно от неотложните действия.

С промените в чл. 227 и 229 се цели да се постигне равнопоставеност между обвиняемия и пострадалия при предявяване на разследването, каквато в действащия закон липсва. Когато обвинението е за престъпление, за което е приложим чл. 78а от Наказателния кодекс, и обвиняемият и неговият защитник са редовно призовани, тяхното явяване за предявяване на разследването не е задължително. Така се елиминира сега действащата възможност за забавяне приключването на стадия "разследване" поради неявяване на обвиняемия и/или на неговия защитник.

С допълнението в чл. 234, ал. 3 се дава възможност на главния прокурор да оправомощи прокурори от Върховната касационна прокуратура да продължават срока за разследване. По този начин ще се постигне по-голяма оперативност в тази огромна по обем дейност.

Предложените промени в чл. 243, 244 и 245 са насочени към запълване на съществуващата празнота относно сроковете за провеждане на ново разследване, когато бъде отменено постановление на прокурора за прекратяване или спиране на наказателното производство. С новите разпоредби изрично се постановява, че във всички тези случаи започват да текат нови срокове.

Промяната в чл. 358 от НПК, регламентиращ задължението на прокурора да връчи препис от обвинителния акт на подсъдимия, да осигури присъствието му и това на свидетелите при бързото производство, цели да отстрани едно неудачно решение, с

което на прокурора е възложено несвойствено за процесуалното му положение задължение. Действително когато прокурорът е внесъл делото в съда, с което е предал обвиняемия на съд, и делото е в съдебната си фаза, той престава да има ръководно-решаваща роля по отношение на подсъдимия и другите участници в процеса. Осигуряване явяването на лицата в наказателния процес обаче е техническа дейност, която и в двете фази на процеса се осъществява не от ръководно-решаващите органи, а от изрично определени от закона лица. Поради това се предлага в случая да се използва съдействието на съответните органи на Министерството на вътрешните работи или Министерството на правосъдието.

Без да се засяга по същество институтът, осигуряващ правото на обвиняемия да поиска от съда да разгледа делото след изтичане на определен в закона срок, в него се предлагат някои промени. Предвижда се сроковете, въведени в чл. 368, да не текат, когато по различни причини делото се е намирало в съда (например, по жалба срещу мярката за неотклонение или при спиране на наказателното производство).

На съда се дава и възможност да прекрати наказателното производство срещу обвиняемия, защото най-често това процесуално качество е свързано с ограничаване на основни негови права, а не да се прекрати изцяло наказателното производство, както предвижда действащият закон. Измененията в тази насока ще гарантират в по-голяма степен разкриване на обективната истина по наказателните дела.

С допълненията в чл. 370 се цели да се постигне по-голяма гъвкавост и социална справедливост при прилагането на съкратеното съдебно следствие. Когато подсъдимите са повече от един, съкратено съдебно следствие ще се допуска само ако условията за прилагането на този институт са налице за всички подсъдими.

Промяната в подсъдността на военните съдилища по чл. 396, ал. 1, т. 6 от НПК е продиктувана от девоенизацията на служителите от Министерството на вътрешните работи, които, както и служителите на ДАНС, не притежават военно качество и няма фактическо основание да бъдат съдени от военни съдилища.

Измененията в чл. 254, 421 и 423 прецизират уредбата във връзка със задочното провеждане на наказателното производство и възможностите на задочно осъдения да иска възобновяване освен по общия ред на чл. 422 и при определени условия - поради неучастието му в наказателното производство.

В Преходните разпоредби на законопроекта се предвижда неприключените наказателни дела, чиято подсъдност се променя, да се разглеждат от съдилищата, в които са образувани, а неприключените досъдебни производства да се довършват от органите, пред които са висящи.

Със Заключителните разпоредби се предлага допълнение в Наказателния кодекс, с което при определяне на наказанието лишаване от права ще се приспада забраната за извършване на определена дейност или упражняване на определена професия, наложена като мярка на процесуална принуда. В Закона за съдебната власт се въвежда принципът на случайния подбор при разпределянето на делата и по отношение на следствените служби, което не е предвидено.

С оглед изложените мотиви предлагам на Народното събрание да разгледа и приеме одобрения от Министерския съвет законопроект.

МИНИСТЪР-ПРЕДСЕДАТЕЛ:

(Сергей Станишев)

